

Politike priznanja, koje neretko nazivaju i „politikama različitosti/razlike“ odnosno „politikama identiteta“, svoje poreklo nalaze u delovanju društvenih pokreta s kraja šezdesetih godina dvadesetog veka (v. **mobilizacija**), kada su, između ostalih, istaknuti zahtevi za priznanjem marginalizovanih društvenih grupa – nacionalnih, seksualnih i rasnih manjina, žena i autohtonih naroda (v. **društveni pokreti**). Zahtevi za priznanjem, tada kao i sada, tiču se javne i pozitivne evaluacije kulturnih specifičnosti i posebnog načina života majorizovanih, marginalizovanih, otvoreno diskriminiranih ili na drugi način obepravljenih grupa.

Priznanje koje osigurava specifična prava kolektiviteta razlikuje se od „tradicionalnih“ građanskih i političkih prava, koja štite prava pojedinaca (v. **građanin**). Kolektivna, odnosno grupno-specifična prava u praksi, uglavnom, obuhvataju pravo na očuvanje sopstvenog jezika, teritorijalnu autonomiju i pravo na izgradnju sopstvenih obrazovnih, kulturnih i političkih ustanova nezavisno od većinske kulture, čime se stvara multikulturalna država. Njihovim garantovanjem u najvišim pravnim aktima savremenih država nastoji se da se obezbedi opstanak i zaštita kolektiva koji su ugroženi ili se tako osećaju.

Za dalje čitanje:

- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1979), *Phenomenology of Spirit*. Oxford: Oxford University Press.
- Honet, Aksel (2009), *Borba za priznanje*. Beograd: Albatros plus.
- Honneth, Axel (2007), *Disrespect*. Cambridge: Polity Press.
- Kimlika, Vil (2009), *Savremena politička teorija*. Beograd: Nova srpska politička misao.
- Taylor, Charles (1991), *The Ethics of Authenticity*. Cambridge; London: Harvard University Press.
- Taylor, Charles (1985), „Atomism“, *Philosophical Papers*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 187–210.

- Tejlor, Čarls (2003), „Politika priznanja“, Gatman, Ejmi (ur.), *Multikulturalizam*. Novi Sad: Centar za multikulturalnost, str. 33–68.
- Young, Iris Marion (2004/2005), „Structural injustice and the politics of difference“, Appiah, Kwame, Seyla Benhabib, Iris Marion Young, Nancy Fraser (ur.), *Justice, Governance, Cosmopolitanism, and the Politics of Difference*. Berlin: Humboldt-Universität zu Berlin, Faculty of Arts II, str. 79–117.
- Young, Iris Marion (2005), *Pravednost i politika razlike*. Zagreb: Jesenski i Turk.

Milivoj Bešlin
Ivica Mladenović

Reforma

(*reformare*, rekonstituisati, nanovo formirati) označava korenitu ili barem značajnu promenu – izvedenu najčešće mirnim i institucionalnim sredstvima – unutar određenog državnog sistema, društvene strukture ili religijske ustanove u cilju njihovog boljeg funkcionisanja. Zavisno od segmenta društva u kojem se sprovode, „reforme“ mogu biti: političke, ekonomske, pravosudne, socijalne, zemljišne, ustavne, verske, obrazovne, zdravstvene, bezbednosne itd. Izvorno je pojam „reformi“ bio vezan za crkvu i označavao promene koje su vodile ka reetabliranju neke primitivne, ili stare forme. U poznom srednjem veku se umnožavaju zahtevi za crkenom reformom, a u 15. veku je održano više reformatorskih koncila. Sa pokretom Martina Lutera (1517) pojam reformacije označava obnovu i povratak „izvornih“ vrednosti i odstranjivanje iskvarenosti i aberacija u crkvenoj hijerarhiji. Ipak, reč „reforma“ u savremenom i do poslednje decenije 20. veka najrasprostranjenijem značenju tog pojma direktno je povezana sa jačanjem radničkog i socijalističkog pokreta krajem 19. veka. Iako su revolucije (v. **revolucija**)

često dolazile kao odgovor i reakcija društva na započete reforme, sukob između revolucionarnog i reformističkog pristupa bio je u korenu ideološke debate na levisi pred Prvi svetski rat. Eduard Bernštajn je u okviru međunarodnog radničkog pokreta prvi doveo u pitanje ideju o nužnosti izvođenja revolucije, suprotstavljajući joj reformistički program 1899. u delu *Pretpostavke socijalizma i zadaci socijal-demokratije*. Zbog tvrdnje da je moguće doći do socijalizma reformom kapitalističkog društva, da bi proletarijat trebalo da deluje u sistemskim okvirima kao i da su korenite promene moguće parlamentarnim putem i saradnjom sa građanskim strankama, „reformizam“ poprima pežorativno značenje i postaje svojevrсна jeres u komunističkom pokretu. U istoriji su najdalekosežnije bile agrarne, ali i reforme izbornog i socijalnog zakonodavstva kojima su na najšire slojeve stanovništva proširena prava vlasništva nad zemljom, odnosno biračka i socijalna prava. Među reforme koje su menjale istoriju u 19. veku spadaju socijalne reforme i radničko zakonodavstvo koje je pod pritiskom siromašnih slojeva u Nemačkoj sprovodio kancelar Oto fon Bizmark. Reformom se na tom tragu u manjoj ili većoj meri dovode u pitanje osnove postojećeg poretka, ali se zagovara njegov kvalitativni i evolutivni preobražaj koji dolazi iz samih struktura, zbog čega je u metodu, ne nužno i u ciljevima, ona suprotstavljena revoluciji. Padom real-socijalističkih režima i ideološkom dominacijom desnice, pojam „reforma“ dobija novo značenje: sprovođenje liberalnih politika i ukidanje socijalnih tekovina radničkog pokreta 20. veka. Pošto su reforme, za razliku od revolucionarnih raskida, učestalije i lakše izvodive, uz participaciju manjeg broja ljudi, one se često razumeju i kao neophodan element unapređenja emancipatorskih politika koje imaju transformacioni potencijal ka progresivnim društvenim promenama

(v. **društvene promene**). Utoliko su reforme konstantni i podrazumevajući deo angažovane misli i delovanja u cilju ostvarivanja boljeg društva.

| 69 |

Za dalje čitanje:

- Dreyfus, François-Georges (1984), *Réformisme et révisionnisme dans les socialismes allemand, autrichien et français*. Paris: Maison des sciences de l'homme.
- Luxemburg, Rosa (2001), *Réforme sociale ou révolution?* Paris: Broché.
- Touraine, Alain (1969), *La Société post-industrielle*. Paris: Editions Denoël.
- Ili, Džef (2007), *Kovanje demokratije. Istorija levice u Evropi*. Beograd: Fabrika knjiga.
- Bernstein, Eduard (1993), *Preconditions of Socialism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Djurant, Vil (2004), *Reformacija: Istorija evropske civilizacije od Viklifa do Kalvina*. Beograd: Narodna knjiga.
- Mendras, Henri (1986), *Seljačka društva. Elementi za jednu teoriju seljaštva*. Zagreb: Globus.
- Delimo, Žan (1993), *Katolicizam između Lutera i Voltera*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Mark Lošonc

Ivica Mladenović

Revolucija

(*revolutio*, *Umwältzung*, *революция*) je nagla, radikalna, potpuna i često nasilna promena u društvu koja rezultira novim akterima, ali i novim društvenim, ekonomskim, kulturnim i političkim odnosima. U širem smislu, reč „revolucija“ može se upotrebiti i kao označitelj fundamentalnih promena u različitim društvenim podsistemima („industrijska revolucija“, „naučna revolucija“ itd.). Izraz „revolucija“ je primarno imao astronomsko značenje i ticao se pravilnog kretanja nebeskih tela, tako da se tek 1789. godine njegovo